

(پ)

ریاست جمهوری
معاونت علمی و فناوری

صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور

ده فرمان

نقد شعر

Using the theory of:
The Effect Percent Matrix

حسین حسن پور آشتی

راشین مبشری

طرح برگزیده در :

فراخوان رساله دکتری صندوق حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور
(معاونت علمی و فناوری نهاد ریاست جمهوری)

برگرفته از رساله :

طرحواره ی نمایشی-تفاسی در شعر معاصر فارسی

سرشناسه	: حسن پور آلاشتی، حسین، ۱۳۴۴ -
عنوان و نام پدیدآور	: ده فرمان در نقد شعر: ارائه‌ی دستگاه متعامل نقد شعر نظریه‌ی ماتریس ضریب اثر (EPE) / نویسنده حسین حسن پور آلاشتی، راشین مبشری متخلص به راش.
مشخصات نشر	: تهران: لوح محفوظ، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۴۰۸ ص.
شابک	: 978-622-6330-29-9
وضعیت فهرست‌نویسی: فیا.	
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۵۸.
عنوان دیگر	: ارائه‌ی دستگاه متعامل نقد شعر نظریه‌ی ماتریس ضریب اثر (EPE).
موضوع	: شعر فارسی — قرن ۱۴ — تاریخ و نقد.
موضوع	: Persian Poetry — 20th century — History and criticism
موضوع	: سبک‌شناسی.
موضوع	: Literary style
موضوع	: هنر — سبک‌ها و مکتب‌ها.
موضوع	: Art — *Styles and schools
شناسه انفرادی	: مبشری، راشین، ۱۳۶۵ -
شناسه افزوده	: صنایع حمایت از پژوهشگران و فناوران کشور
رده‌بندی کنگره	: PIR381
رده‌بندی دیویی	: ۸۱۰.۹
شماره کتابشناسی ملی	: ۰۶۶۰۸۱

● ده فرمان در نقد شعر (ارائه‌ی نظریه‌ی ماتریس ضریب اثر)

نویسندگان: حسین حسن پور آلاشتی، راشین مبشری

ویراستار: بابک جانفشان نوبری

تیراژ: ۵۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

تاریخ چاپ: اسفند ۱۳۹۸ ش.

صفحه و قطع: ۴۰۸ صفحه، وزیری

ناشر: لوح محفوظ

تهران: خیابان پامنار، کوچه بنی‌هاشمی، پلاک ۱۲. تلفن: ۰۲۱-۱۱۹۶۲۸۰ - ۳۳۹۰۳۳۷۲

قم: خیابان صفیابه، کوچه ممتاز، پلاک ۶۷. تلفن: ۳۷۷۴۰۶۴۸

https://t.me/lawh_mahfouz

کلیه حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات لوح محفوظ می‌باشد. هیچ شخص حقیقی و حقوقی، حق چاپ و تکثیر این اثر به هر شکل و صورت، اعم از چاپ، کپی، نسخه الکترونیکی و... را ندارد. متخلفین به موجب بند ۵ ماده قانون حمایت از ناشرین، تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

ایمیل مؤلف: rashinmobasheri@gmail.com

تلفن مؤلف: ۰۹۱۲۶۹۰۳۹۸۸

قیمت: ۸۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹ - ۲۹ - ۶۳۳۰ - ۶۲۲ - ۹۷۸ - 978 - 622 - 6330 - 29 - 9

Printed in Islamic Republic of Iran

پیشگفتار :

با توجه به بررسی‌هایی که در زمینه‌ی تعریف زبان و شعر در رشته‌های ادبیات، عصب‌شناسی، روانشناسی و ... انجام شد مشخص گردید، که یک هسته‌ی مرکزی شناخت در انسان وجود دارد که بر اساس تصویر سازی ذهنی عمل می‌کند. این مفهوم را طر-اره می‌نامند. انسان به وسیله‌ی طرحواره یک سری الگوهایی را در ذهن می‌سازد و بر اساس آن در آینده اقدام می‌کند. این مفهوم، با تعریف هایدگر که شعر را اولین افتتاح از هر مفهوم ذهنی می‌داند و به همین سبب شعر را اصل زبان و اصیل‌ترین م-خلاب می‌کند، همراه است. تمام بررسی‌های که در مورد کارکرد زبان در ذهن در رشته‌های عصب‌شناسی و زبان‌شناسی انجام شد، این مطلب را تایید می‌کند که بخش‌های مختلف در مغز در فرآیند زبان مشارکت می‌کنند، هر چه سهم هر کدام از این بخش‌ها بیشتر باشد به فرآیند زبانی ما کمک می‌شود. در تحقیقات، مشخص گردیده که توان ذهن در تحلیل و ذخیره تصاویر بیشتر از کلمات است و کلمات از فرآیندهای پیچیده‌تر و سطه‌های بیشتر استفاده می‌کنند. این مفهوم دقیقاً همان نشانه‌های شمایی است که دانسن و سوسور^۱ از آن سخن گفته‌اند. نشانه‌های شمایی نزدیک‌ترین نوع نشانه‌ها است. این دفتر که در تبیین روش تحقیق در رساله‌ی دکتری نگارنده با عنوان «طرحواره‌ی نمایشی-نقاشی در شعر معاصر فارسی» نوشته شده است، سعی دارد همراه با ارائه نظریه‌ی خودنگاشت با عنوان «ماتریس ضریب اثر»^۲ و با استفاده از نتایج تحقیقات نوین و استفاده از فناوری و رسانه‌های چندگانه حسی، کارکردهای نمایشی شعر را

^۱ - Bakhtin and Saussure

^۲ - Effect Percent Matrix

تقویت کند تا با برداشتن مرزهای زبانی، آن را قابل انتقال به همگان نماید. این کارکرد به جذب و آموزش دانشجویان خارجی در رشته زبان و ادبیات فارسی ارتباط می یابد.

هر شعر دارای شخصیت خاص خود است که آن را از اشعار قبل و بعد از خود متمایز می کند. همان طور که در زیست شناسی، ژن ها تعیین کننده ی شخصیت و رفتار یک موجود زنده هستند، ویژگی های یک شعر نیز همچون کروموزوم هایی که به صورت دو به دو با یکدیگر اتصال می یابند، ساختار ژنی یک شعر را می سازند. برای تحلیل این ساختار کروموزومی، نظریه ی «ماتریس ضریب اثر» روش پژوهی نوینی را برای تحلیل یکپارچه شعر، از پیشامتن تا پسامتن، پیشنهاد نموده است. با این روش چهار ماتریس مولف، متن، روانشناسی و مخاطب در نظر گرفته شده است که هر کدام بر اساس در دست نیافتنی و پیوست های در جهان بودن، طبق منطق خاص و منظمی، در سطرها و ستون ها، لانه هایی را شامل می شوند که بخشی از ویژگی ها را در خود جای داده اند. با معیار ی نظیر به نظیر این لانه ها و ویژگی ها و با احتساب تمام احتمالات ممکن در این زوایا، می توان این زنجیره ی کروموزومی از پیشامتن تا پسامتن را هم به لحاظ توصیفی و هم به شکل رقمی، با بیان درصد، در دو حوزه ی نرخ تهیه و تولید تصویر و نرخ توزیع و حذف تصویر تشریح کرد.

شعر، سلسله مفاهیمی را همچون رشته ای باریک از حواصی تا مخاطب برقرار می سازد، همچون هر متن دیگری که با متن های پیشین و پسین هم در ارتباط است. مولف که خود حاصل جمع تمام شرایط درونی و پیرامونی خود است، آغازگر این رشته خواهد بود و مخاطب نیز همچون مولف، که جدای از شرایط درونی و بیرونی نیست، این سلسله را تا به انتها (آخرین مخاطب) ادامه می دهد. شاعر همچون هر انسان دیگری با زیست جهان های قبل و بعد از خود مرتبط است. او به عنوان حلقه ی وصل این رشته حاصل جمع تمام شرایط درونی و پیرامونی خود است. بسته به این که شاعر در کدام زمان و مکان به سر می برد، می تواند در این سلسله، حلقه

های مختلفی را اشغال کند، چرا که به لحاظ موقعیت های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، شرایط متفاوت از دیگر بازه های زمانی خواهد بود. تجارب میان مخاطب و تولید کننده ی اثر متفاوت است بنابراین، مخاطب در برخورد با اثر چیزی غیر از آن که تولیدگر می پنداشته است را دریافت می کند و به این شکل، مخاطب، خود به تولید فرامتن دست می زند. این اختلاف معنایی قابلیت این را دارد که از میزان حداکثری به حداقلی تغییر یابد، اما به طور کامل قابل چشم پوشی نیست. همزمانی شاعر و مخاطب باعث می شود که آن ها کدهای رمزگذاری شده در شعر را به سبب یکسان بودن دانش پیشین، بهتر به اشتراک بگذارند و دقیق تر رمزگشایی کنند. اما در صورتی که بازه های زمانی متفاوت باشد، نیاز به بازتعریف مقوله های به کار رفته در متن خواهد بود. شاء به عنوان اولین مخاطب شعر خود، نزدیک ترین جایگاه را نسبت به اثر دارد. اما سایر خوانندگان نیز به عنوان دیگر مخاطبان، در رده های بعدی تاویل قرار می گیرند. اگر شاعر و مخاطب در یک دوره ی زمانی و مکانی باشند، نتیجتاً به لحاظ موقعیت های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی، شرایط نزدیک به هم را تجربه می کنند که باعث تعمیق پیوند آن ها می شود. اگر به لحاظ زمانی و مکانی موقعیت های متفاوتی را تجربه کنند، در آن صورت به جهت ناهمگون بودن دانش پیشین آن ها در بسیاری از موارد فرهنگی و اجتماعی، نیاز به بازتعریف مقوله های به کار رفته در متن به وجود می آید. ظهور مکاتبی همچون دادائیسم و سادما معنا بودند این عقیده را که دستیابی به یک معنای واحد و قاطع غیرممکن است، قوت می بخشد. بنابراین هنگامی که از تفسیر یک شعر سخن به میان می آید، تنها موضوع بالاترین احتمال در میان تمام احتمالات ممکن است. همچنین وجود یک رویه ی استاندارد و یکسان که بتواند امکان مقایسه و تحلیل اجزای تفسیر را ممکن سازد مطرح است. بر این اساس ماتریس های در نظر گرفته شده، دارای زیرمجموعه هایی است که بر اساس یک دسته بندی کلی در ماتریس گنجانده شده اند. همچنین دسته بندی جزئی این مقوله ها در درون ماتریس نسبت به سطر و یا ستون انجام شده است.

تکنیک این نظریه با هرمنوتیک تلفیقی که سه شاخه‌ی هرمنوتیک مولف محور، متن محور و مفسر محور را با هم ادغام نموده، انجام شده است. شاخصه‌ی هرمنوتیک در زمان بودن است و بر مبنای تاویل تاریخی استوار است به همین جهت هر شعری، یک زیست-جهان است که دارای توالی تاریخی از پیشامتن یعنی مولف تا پسامتن یعنی مخاطب است. علاوه بر روند تاریخی، بر اساس اصل دور هرمنوتیکی، بررسی روانشناسی مولف و متن بر اساس رویکرد شلایرماخراً و تکنیک هم ذات پنداری اسکینر^۱ در دستور کار قرار گرفته است. در این روش، واحد متن واژگان هستند و می‌توان آن‌ها را به‌صورت شناسایی اسم و صفت و فعل در معنای اولیه تا موقعیت کلمه در بافت در سنای ثانویه، حرکت کرد و برای هر واحدی یک کد که نشان دهنده‌ی طبقه‌ی واژگانی واحد مورد نظر است، نسبت داد، یعنی واژه‌ها را بر حسب نوع مقوله واژگان کد بندی کرد. در نهایت خروجی این تحقیق جدول ارائه‌ی پیشنهادی است که نشانه پردازی در متن را به نشانه پردازی با عنصر دیداری بازتعریف نموده است. روند انجام این تحقیق با اصول علوم شناختی همراستا است.

این نظریه بر اساس روش رفت و برگشتی از جز به کل (استقرا) و سپس از کل به جز (قیاس) است. این رفت و برگشت به این دلیل است که در هرمنوتیک، همواره امکان‌هایی برای تاویل وجود دارد که می‌توان با طالع‌اندازی بیشتر به سطح بالاتری از تاویل دست یافت.

شناخت متن از نظر گلدمن^۲ از طریق روش رفت و برگشتی یعنی استقرا و قیاس امکان پذیر است. در این حالت ابتدا از جز جز مجموعه شناخت حاصل می‌شود. از سویی شناخت جز جز نیز تنها در صورت شناخت کل مجموعه به دست می‌آید. چنین روش را دیالکتیکی می‌نامند. روش دیالکتیکی یعنی این که معنای جز در ازای

^۱ - Friedrich Daniel Ernst Schleiermacher

^۲ - Burrhus Frederic Skinner

^۳ - Goldman

جایگاه یک عنصر در مجموعه حاصل می شود. همان طور که یک مجموعه نیز شناخت ناپذیر نیست مگر از رهگذر پیشرفت در شناخت واقعیت های جزئی. بدین ترتیب سیر حرکت شناخت به صورت نوسانی دائم بین اجزا و کل است که باید متقابلاً همدیگر را روشن کنند.^۱

در توضیح روش یاد شده باید اذغان داشت که آدمی به سه قسم مجهولات خود را به معلومات تبدیل می کند. استقرا، تمثیل و قیاس. استقرا سیر از جز به کل است. تمثیل سیر از جز به جز است و قیاس سیر از کل به جز است. از این سه قسم، قسم سوم از درجه ی انبار الاتری برخوردار است. در شناخت پدیده های مکانیکی از جز به کل مسیر استدلال را طی می کنند و تک تک اجزا را در یک کل می سنجند. این نوع استدلال از فاهمه استدلالی استفاده می کند. در تقابل با آن در موجودات زنده و پدیده های سازمند، با نخست کل را به عنوان غایت در نظر گرفت و سپس به جز رسید. فاهمه در این جا نوعی فاهمه شهودی است.^۲ در این نوع فاهمه صحیح تر این است که به جای تعریف یک عامل به غرض از وجود آن عامل بپردازیم. اگر به جای تعریف به دنبال غرض از وجود یک پدیده باشیم، بر اساس نظر هرش^۳ به شیوه ای درست از خواندن متن که محتمل ترین معناست می توان دست یافت.

پیشگفتار : ۱

فصل اول : زبان و طرحواره

- ۱-۱- مقدمه : ۱۰
- ۱-۲- شناخت زبان از دیدگاه طرحواره ای : ۱۹

فصل دوم : آشنایی با مکاتب هنری و ادبی در جهان و ایران

- ۲-۱- سیر خاتنه هنری و ادبی در غرب ۴۴
- ۲-۱-۱- مکتب کلاسیک ۴۴
- ۲-۱-۲- مکتب رمانس ۴۷
- ۲-۱-۳- مکتب گوتیک ۵۳
- ۲-۱-۴- مکتب رنالیسم ۵۳
- ۲-۱-۵- مکتب ناتورالیسم ۵۸
- ۲-۱-۶- مکتب پاراناس ۶۰
- ۲-۱-۷- مکتب سمبولیسم ۶۱
- ۲-۱-۸- مکتب نیهیلیسم ۶۳
- ۲-۱-۹- مکتب دادائیسم ۶۵
- ۲-۱-۱۰- مکتب سوررئالیسم ۶۶
- ۲-۱-۱۰- مکتب کوبیسم ۷۰
- ۲-۱-۱۱- مکتب امپرسیونیسم ۷۲
- ۲-۱-۱۲- مکتب فوویسم ۷۵
- ۲-۱-۱۳- مکتب اکسپرسیونیسم ۷۶
- ۲-۱-۱۴- مکتب فوتوریسم ۸۰
- ۲-۱-۱۵- مکتب مدرنیسم ۸۰
- ۲-۱-۱۶- مکتب اگزیستانسیالیسم ۸۳

۹۴.....	۱۷-۱-۲- مکتب پلورالیزم
۹۵.....	۱۸-۱-۲- مکتب پست مدرنیسم
۹۹.....	۱۹-۱-۲- مکتب اینستالیشن آرت
۱۰۰.....	۲۰-۱-۲- مکتب ویدئو اینستالیشن
۱۰۰.....	۲۱-۱-۲- مکتب هنر انتزاعی
۱۰۱.....	۲۲-۱-۲- مکتب هنر مفهومی
۱۰۱.....	۲۳-۱-۲- مکتب پرفورمنس
۱۰۲.....	۲۴-۱-۲- مکتب مینی مال
۱۰۲.....	۲۵-۱-۲- مکتب هنر محیطی
۱۰۳.....	۲۶-۱-۲- مکتب پ آپ آرت
۱۰۴.....	۲-۲- جریان شناسی مکاتب در ایران

فصل سوم: مغز و نظریه های عصب شناختی

۱۳۴.....	۱-۳- شناخت مغز و نظریه های عصب شناسانه :
۱۳۷.....	۲-۳- روش شناسی تحقیق در ارتباط با مغز :

فصل چهارم: ماتریس ضریب اثر

۱۴۴.....	۱-۴- بحث:
۱۷۳.....	فرمان اول:
۱۷۴.....	فرمان دوم:
۱۷۵.....	فرمان سوم:
۱۸۳.....	فرمان چهارم:
۱۹۶.....	فرمان پنجم:
۲۰۳.....	فرمان ششم:
۲۰۸.....	فرمان هفتم:
۲۲۳.....	فرمان هشتم:
۲۵۲.....	فرمان نهم:
۲۵۳.....	فرمان دهم:

۲-۴: نظریه ی ماتریس ضریب اثر در کاربرد ۲۵۴

فصل پنجم: جمع بندی

۵-جمع بندی: ۳۱۶

پی نوشت: ۳۲۵

منابع: ۳۵۸

www.ketab.ir